

Euroopa keelte päeva üliõpilaskonverents

27. septembril 2024 kl 12 Tartu Ülikoolis (Ülikooli 18-232)

Ettekannete teesid

Saara Liis Jõerand „Ortograafia stilistilise vahendina eesti nüüdisluules“
Magistritöö, Tartu Ülikool
Juhendajad Renate Pajusalu ja Mart Velsker

Keelelised kõrvalekalded on luulekeelele olemuslikult omased. Oma magistritöös uurisin, kuidas on eesti nüüdisluules ümber käidud õigekirjanormiga. Vaatlesin aastatel 2000–2023 trükitis avaldatud luulekogusid, pöörates tähelepanu kahele uurimisküsimusele: esiteks, milliseid ortograafilisi kõrvalekaldeid neis esineb, ning teiseks, milline on nende kõrvalekallete stilistiline funktsioon. Eristasin viis funktsiooni, milleks on autoristiili loomine, keelekommentaari, eri keelevariantidele viitamine, lugemisprotsessi kontrollimine ja keelemäng.

Anna Maria Jäetma „Kausatiivide kasutus 4–5-aastaste eesti laste keeles“
Magistritöö, Tallinna Ülikool
Juhendaja Reili Argus

4–5-aastased eesti lapsed oskavad kasutada pigem neid kausatiive, millega nad on ka varem kokku puutunud, ning eesti lapsed õpivad kausatiivid pigem leksikaalsete üksustena (sagedased sõnad varem) ega moodusta neid produktiivselt. Lapsed räägivad ootuspärasemalt ehk kausatiivseid struktuure kasutades põhjuslikest sündmustest siis, kui nad näevad, et tegevuse põhjustajaks on inimene või inimese käsi, seega on semantilised tegurid kausatiivide omandamisega tihedalt seotud. Üldiselt eelistavad eesti lapsed kasutada leksikaalseid kausatiive, kuid nähes, et tegevuse põhjustajaks on inimene, kasutavad nad pigem tuletatud kausatiive. Seega seostub tuletatud ehk prototüüpne kausatiiv pigem just inimese kui prototüüpse tegutsejaga. Nii 4- kui ka 5-aastaste hulgas on kausatiivide kasutus pigem sarnane, kuid kausatiivide omandamises võib märgata väikest arengut, sest 5-aastaste vastused olid üldiselt pisut ootuspärasemad. Toetudes Kadri Suurmäe (2014) uurimusele võib eeldada, et 5. ja 6. eluaasta vahel on kausatiivsuse areng arvatavasti märkimisväärsem kui 4. ja 5. eluaasta vahel.

Elsa Mensalo „Piiblist pärit fraseologismide tundmine ja kasutus eesti keelt emakeelena ja teise keelena kõnelevate üliõpilaste hulgas“

Bakalaureusetöö, Tartu Ülikool

Juhendajad Külli Habicht ja Maarika Teral

Ettekanne põhineb juunis 2024 kaitstud bakalaureusetööl, mille teema on Piiblist pärit fraseologismide tundmine ja kasutus võrdlevalt eesti emakeelega üliõpilaste ja eesti keelt teise keelena kõnelevate üliõpilaste hulgas. Töös kasutatud materjali kogumise meetodiks oli küsitlus, milles oli nii valikvastustega kui ka vaba vastusega küsimusi. Lisaks sellele valisid vastajad, kui tihti nad enda hinnangul küsitud väljendeid kasutavad.

Uurimusest selgus, et emakeelsed eesti üliõpilased tunnevad Piiblist pärit väljendeid mõnevõrra paremini ehk keskmiselt 70% ulatuses. Eesti keelt teise keelena kõnelevad üliõpilased tundsid Piiblist pärit väljendeid keskmiselt 50% ulatuses. Kasutusele antud hinnangutes ei olnud siiski suuri erinevusi. Mõlemad grupid kasutavad enda hinnangul Piibli fraseologisme harva või ei kasuta neid üldse.

Fraseologismide tundmine ja kasutus olid omavahel tihedalt seotud. Neid väljendeid, mida tunti paremini, ka kasutati rohkem. Kõige tuntumad ja kasutatumad väljendid olid enamasti lühikesed ja eesti keeles levinud (nt südant puistama; kurja juur). Kõige vähem tuntud ja kasutatud väljendeid iseloomustas see, et need olid tihti pikemad ja läbipaistmatud (nt tuhka pähe raputama; soolasambaks muutuma).

Jaana Visnapuu „Eesnimede käänamine tegelikus kasutuses“

Magistritöö, Tallinna Ülikool

Juhendaja Annika Hussar

Varasemaid uurimusi eesnimede käänamise kohta tegelikus kasutuses teadaolevalt tehtud ei ole, kuid eesnimede käänamist on mõnevõrra kirjeldatud grammatika käsiraamatutes või keelekorraldusallikates. Uurimistöö materjali kogusin küsitluse käigus. Küsitluses olid nimed Toomas, Säde, Mall, Epp, Mihkel, Janek, Mari, Valter, Kait, Sander, Frank, Triin, Urmas, Kärt, Liis, Bert, Aet, Mirtel, Sven, Luukas, Kail, Aleksander, Hedvig, Kai, Lill, Reet, Pärtel, Marek, Lumi ja Leen.

Minu uurimisküsimused.

1. Kas eesnimede käänamise muutumist on võimalik ajas jälgida ja neid muutusi ka välja tuua?
2. Kas samasse muuttüüpi kuuluvaid eesnimesid käänatakse sarnaselt?
3. Missugune käänamisviis on mitme käänamisviisi korral ülekaalus?
4. Kas nime käänamine erineb vanuseti ja piirkonniti?
5. Kuidas tegelikus kasutuses käänatakse nimesid, mis tänapäeva keelekasutajates tekitavad ebakindlust?
6. Kas läbipaistva tähendusega, eeskätt loodussõnalisi eesnimesid käänatakse samal moel kui vastavaid nimisõnu?

August Lippus „Noorte eesti keele kõnelejate suulise kõne refereerimisviisid“

Õpilastöö, Hugo Treffneri Gümnaasium
Juhendajad Liina Lindström ja Tiina Pluum

Noorte eesti keele kõnelejate generatsiooni refereerimistavad suulises keeles on praktiliselt uurimata. Kuna noorte keelekasutus erineb märkimisväärselt vanemate generatsioonide omadest, on oluline antud teemat uurida noortekeele lõikes. Uurimuses vaatlesin, keda noored eesti keele kõnelejad suulises kõnes refereerivad, millisel moel esitatud sõnumeid nad refereerivad ja milliseid keelelisi vahendeid refereerimiseks kasutavad.

Materjali kogumiseks kasutasin projekti „Teismeliste keel Eestis“ (TeKE) noortekeele korpuses leiduvaid helisalvestusi, mis sisaldasid koolinoorte spontaanseid suulisi vestlusi ja helisalvestuste transkriptsioone. Uurimisobjekti kitsendamiseks kasutasin vaid 10. klasside õpilaste tehtud helifaile ning nende transkriptsioone. 10. klasside õpilaste tehtud helifailide hulgast kasutasin nelja, milles kõnelejad jäid suheldes piisavalt vabaks ja kasutasid palju refereerimist. Neli helifaili moodustasid ajaliselt kokku 4 tundi ja 59 minutit. Kokku kasutasin andmetöötluses 444 referaati.

Selgus, et kõige rohkem refereerivad noored omaenda ja üldistatud kolmandate isikute (ehk isikute, kellele viidatakse kui tema, ent kes on üldistused teatud inimgruppidest ja ei eksisteeri konkreetsete isikutena) sõnumeid. Ligi kolmveerandiku puhul kõigest juhtudest on refereeritud inimeste välja öeldud või kirjutatud lausungeid ehk öeldut, ligi viiendiku puhul inimeste mõttes esitatud lausungit ehk mõeldut. Umbes kaks kolmandikku refereeritavatest lausungitest on refereerimise käigus välja mõeldud ehk edastatud ebaspetsiifilisel ajahetkel. Umbes kolmandik refereeritavatest lausungitest on teatud ajahetkel reaalselt välja öeldud ehk esitatud spetsiifilisel ajahetkel. Pea poolte referaatide puhul pole saatelauses verbi kasutatud. Sarnaselt pole enamike referaatide puhul kasutatud partikleid. Saatelausete verbidest kasutati enim verbi *olema* ja partiklitest *nagu*. Vaatlesin eraldi, milliseid partiklikooslusi kasutatakse koos verbiga *olema*. Selgus, et kõige rohkem kasutatakse sellega partiklit *nagu*. See viitab tugevalt inglise keelest laenatud konstruktsiooni *olema nagu* (inglise keeles *be like*) laiale kasutusele noorte eesti keele kõnelejate hulgas.

Urmet Lepasson „Inglise vaba *ing*-tarindi eestikeelsetest vastetest“

Magistritöö, Tallinna Ülikool
Juhendaja Tiina Rütmaa

Inglise verbi *ing*-vormiga ajab läbi pea kõikjal: olgu ta nimisõna-, omadussõnafraasi või verbitarindi pea, näitab kontekst kätte, kuidas seda tõlgendada. Üks taoline kasutuskoht on konverbitarindis ehk infinitiivse verbiga vabas määruses. Kuigi ka eesti infinitiivsetel verbivormidel on tihtipeale mitu kasutuskohta, ei ole need sugugi nii universaalsed – eesti keelt iseloomustab infinitiivsete verbivormide rohkus. Ka konverbitarindid võivad olla *des-*, *mata-*, *nud-*, *tud-* või *maks*-tarindid, samas on „puhas“ konverb vaid *des*-vorm.

Ilukirjanduslikus tõlkes ei juhtu alati nii, et konverbitarind lähtekeeles on konverbitarind sihtkeeles, küll aga on stiili säilitamiseks vaja lausestruktuur hoida sarnasena. Uurisin oma töös seda, mis vasteid vabale *ing*-tarindile on valitud ja mis võivad olla selle valiku põhjused, vaadates tarindite semantilist funktsiooni, prepositsiooni, tegevussubjekti ja positsiooni lauses.

Johannes Sarapuu „Eestirootsi keelekontakti mõju Harju-Madise, Risti ja Noarootsi murrakus“

Bakalaureusetöö, Tartu Ülikool

Juhendajad Miina Norvik ja Eva Liina Asu-Garcia

Aastasadu väldanud keelekontakt eestirootslaste ja eestlaste vahel on põhjustanud vastastikmõju nii häälduses, sõnavaras kui ka lause- ja vormiõpetuses. Käesolevas bakalaureusetöös on fookuses eestirootsi keele mõju Loode-Eesti murrete morfosüntaksile. Tihedam sotsiaalne kontakt tingib ka tugevama keelelise vastastikmõju. Seepärast on uurimuse materjaliks valitud murdetekstid kolmelt kontaktialalt: Noarootsist, kus kakskeelseid ja ainult rootsikeelseid alasid oli kõige rohkem, Ristilt, kus rannikualadel leidis kakskeelseid külasid ning Harju-Madiselt, kus 1940. aastateks enam rootsikeelset elanikkonda ei leidunud. Murdetekstides leidis varasemates uurimustes täheldatud eripärasid objektikäände kasutuses (eriti nominatiivi kasutust genitiiv- ja partitiivobjekti asemel) ning analüütilisi konstruktsioone, kuid ka varem tähelepanuta jäänud nähtusi, näiteks subjektikäände eripärast kasutust. Objektikäände eripärase kasutuse suhteline sagedus peegeldas sotsiolingvistilist olukorda: Noarootsis kõige rohkem ning Harju-Madisel kõige vähem. Samasugune muster ilmnes ka asesõnade mis ja kes reeglipäratus kasutuses elusatele ja elututele referentidele viitamises, mida on peetud üldiseks eesti murdekeele nähtuseks.

Meeta Kõljalg „Meeltesegaduse väljendumine Nonnose antiikpoemi „Dionysiaka“ kahe tegelase näitel“

Bakalaureusetöö, Tartu Ülikool

Juhendaja Kadri Novikov

Bakalaureusetöökäes uurisin kahe kõrvaltegelase, Ino ja Athamase hullumeelsuse väljendumist Nonnose (5. saj pKr) „Dionysiakas“. Vaatasin nii seda, kuidas Ino ja Athamase hullumeelsust individuaalsel tasandil kirjeldatakse, kui ka võrdlesin kummagi tegelase kirjeldamiseks kasutatavat sõnavara ning motiive.

Leian, et Nonnos kujutab Ino hullumeelsust dünaamilise ja kontrollimatu liikumise läbi. Ino vaimset seisundit on Nonnos kirjeldanud aga pigem kaudsemalt, kasutades harvemini otseselt hullusega seonduvat sõnavara või sõnatüvesid nagu *mania* ja *lyssa*.

Seevastu väljendub Athamase hullumeelsus detailsetes füüsiliste sümptomite kirjeldustes. Samuti on Nonnos kirjeldanud Athamase vaimset seisundit otsesemalt, kasutades rohkem *mania* ja *lyssa* tüvedega moodustatud sõnu. Leian, et kuigi mõlema tegelase hullumeelsuses on sarnaseid jooni, on nende hulluse erinev iseloom tingitud tegelaste soost. Ino hullumeelsus väljendub passiivsemalt ja on rohkem rõhutatud tema välimust. Athamast on aga meestegelaseks kujutatud märksa aktiivsema ja vägivaldsemana.

Aleksandra Karpuhhin „George Orwelli „1984“ düstoopiline ühiskond“

Õpilastöö, Parksepa Keskkool

Juhendaja Grete Lepa

Minu 11. klassi ingliskeelne uurimustöö oli „The Dystopian Society of „1984“ by George Orwell“. Uurisin selles George Orwelli raamatu „1984“ düstoopilist maailma. Selgitasin teose sisu ning analüüsisin raamatu põhisõnumeid punkthaaval. Avaldasin töös väga palju arvamust just selle kohta, miks kõnealune raamat on üks selle žanri tähtsamaid teoseid. Leidsin seoseid raamatu sümboolika ja päriselu poliitiliste probleemide vahel ning tõin välja selle teose poliitilised sõnumid. Ma tahtsin oma tööga äratada eakaaslastes huvi lugemise ja raamatute sisu kriitilisemalt analüüsimise vastu, kuna minu arvates on tänapäeval vaja meediat tarbida terava mõistusega.

Kertu Zahharov „Tšerokii keel“

Kursuse „Maailma keeled“ lõputöö, Tartu Ülikool

Juhendajad Ilona Tragel ja Liisa-Maria Komissarov

Tšerokii keel on üks Põhja-Ameerika põliskeeli, mis kuulub makrosiis hõimkonna irokeesi keelkonda. Ethnologue'i andmeil on tšerokii keele staatus 8a – keel on välja suremas, seda kasutavad peamiselt vaid vanemad inimesed. Oma töös, mille kirjutasin kursuse „Maailma keeled“ raames, uurisin tšerokii keele üldandmeid (ajalugu, elujõulisus, elavdamine) ning tegin kokkuvõtte keele fonoloogilistest ja morfoloogilistest omadustest ning sõnavarast. Lisaks tõin jooksvalt paralleele ka eesti keelega. Et tšerokii keele struktuurist oleks lugejal veelgi parem aru saada, lisasin ka näiteid, mille olin mitmel juhul ise tšerokii silpkirja transkribeerinud.